

ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในภูมิภาคตะวันตก

The Potential Management of the Tourist Attractions on Health Tourism Development in the Western Region

ธนวรรษ ดอกจันทร์^{1*} นิพล เชื้อเมืองพาน¹

Thanawat Dokchan^{1*} Nipon Chuamuangphan¹

Corresponding author's E-mail: Thanawat.khing@hotmail.com¹

(Received: August 18, 2020; Revised: September 3, 2020; Accepted: November 4, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ โดยการลงพื้นที่สำรวจด้วยตัวเอง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มคนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว จำนวน 10 คน ต่อพื้นที่ ตามกรอบปัจจัยการจัดการการท่องเที่ยวใน 5 มิติ คือ มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว และมิติด้านคุณค่าแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตกประกอบด้วย 5 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม มีศักยภาพคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี 2) ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก จังหวัดราชบุรี มีศักยภาพคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี มีศักยภาพคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 4) ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี มีศักยภาพคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี และ 5) ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีศักยภาพคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี ซึ่งทั้ง 5 พื้นที่ดังกล่าวมีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เหมาะสมในการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามศักยภาพและเชื่อมโยงในแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 5 แหล่งพื้นที่และได้มาซึ่ง รูปแบบการท่องเที่ยวแบบ ครึ่งวัน หนึ่งวัน และแบบสองวันหนึ่งคืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การจัดการการท่องเที่ยว ภูมิภาคตะวันตก

Abstract

This research aimed to study the health tourism attractions and its potential in the western region on health tourism development in 5 provinces area of Thailand, which are Nakhon Pathom Province, Ratchaburi province, Kanchanaburi province, Phetchaburi province and Prachuap Khiri Khan Province. Using a qualitative

¹ อาจารย์สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

¹ Lecturers, Tourism and Hotel Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University

method research to study on field survey by yourself. Study tourism factors, according to the dimensions of the health tourist attractions in 5 areas of western region, which are quality of tourist attractions dimension, tourist safety dimension, basic tourism fundamental dimension, tourism management dimension and tourists' attractions dimension.

The results revealed that there were 5 potential areas in western, that were 1) Mahasawat Community in Nakhon Pathom province has the potential of tourist attraction quality in the overall at a good level, 2) Lao Tuk Lak floating market in Ratchaburi province has the potential of tourist attraction quality in the overall at a moderate level, 3) Nong Rong Community in Kanchanaburi province has the potential of tourist attraction quality in the overall at a moderate level, 4) Nong Ya Plong Community in Phetchaburi province has the potential of tourist attraction quality in the overall at a good level and 5) Huaysatyai Community in and Prachuap Khiri Khan Province has the potential of tourist attraction quality in the overall at a good level. All of 5 areas are unique in natural resources and local culture. They are suitable for development to support health tourism according to the potential and linkage in all 5 destinations, the half-day, One day Trip and Two days one-night trip styles.

Keywords: health tourism, tourism management, western region

ความเป็นมาของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคการบริการที่มีผลสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากสร้างรายได้โดยมีมูลค่าเป็นอันดับต้นของมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศแล้ว ยังเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดธุรกิจที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย เกิดการลงทุน การจ้างงาน จนนำไปสู่การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ซึ่งในแต่ละปีสามารถสร้างรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ บิลหลายแสนล้านบาท และสร้างกระแสเงินหมุนเวียนภายในประเทศจากคนไทยเที่ยวไทยนับแสนล้านบาทเช่นกัน จากข้อมูลจากกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2563) ประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามามากถึง 39.79 ล้านคน และมีรายได้มากถึง 1.93 ล้านล้านบาท ในขณะที่ประเทศไทยเองมีความได้เปรียบทางการท่องเที่ยว ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดแข็ง

เรื่องธรรมชาติที่สวยงาม คนไทยใจดี มีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ มีประวัติศาสตร์น่าสนใจนับรวมไปถึงอาหาร และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (ศูนย์ข้อมูลความรู้ประชาคมอาเซียน, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวสวยสดงดงามในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ถึงวิถีชีวิต การพักผ่อนหย่อนใจ และเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายและใจให้ได้รับความเพลิดเพลิน มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น โดยในภูมิภาคเอเชียมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ร้อยละ 28.00 อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ ค่ารักษาพยาบาล ระยะเวลาในการดูแลรักษา และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ส่งผลให้ผู้คนมีอายุเพิ่มขึ้น (สมบัติ

กาญจนกิจ และคณะ, 2561) อีกทั้งประเทศไทยยังได้กำหนดวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพของโลก (Thailand hub of wellness and medical services) ภายใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560-2569) ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการจัดบริการสุขภาพ และส่งเสริมการเป็นศูนย์กลางของสุขภาพนานาชาติ (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, 2562)

การท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยโดยเฉพาะ 5 พื้นที่หลัก ได้แก่ จังหวัดนครปฐม จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวและเป็นที่น่าสนใจในด้านท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประกอบกับพื้นที่หลายจังหวัดมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สหภาพเมียนมาร์ ดังนั้นการดึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น รูปแบบการจัดงาน การนำเสนอที่น่าสนใจ และแสดงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ภูมินาถนี้ จึงถือได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นประตูด่านแรกที่จะนำไปสู่การทำการกิจท่องเที่ยวในอาเซียน ฉะนั้น ภูมิภาคตะวันตกจึงถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีต้นทุนที่สามารถนำมาพัฒนาสู่การเป็นแหล่งการท่องเที่ยวผ่านการนำเสนอธรรมชาติ วัฒนธรรม การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในแหล่งท่องเที่ยวนั้นต้องประกอบไปด้วยเอกลักษณ์ของสถานที่ ทศนคติทั้งของนักท่องเที่ยวและชุมชนต่อสถานที่ และปัจจัยที่ก่อให้เกิดอารมณ์ทางด้านบวกในขณะที่เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวนั้น (Cai, 2002) การมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้มีความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว รวมทั้งยังสนับสนุนให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ในระยะยาวได้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่กำลังเป็นที่สนใจ และได้รับความนิยมให้มีคุณภาพรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว จากการศึกษาเบื้องต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการศึกษาถึงศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่การพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการศึกษา ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลและวิจัยข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2) การสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามแนวคิดและทฤษฎีจากการทบทวนวรรณกรรม 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก 4) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และ 5) วิเคราะห์และนำเสนอผล

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากร คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำในชุมชน กลุ่มผู้ประกอบการ ประชาชนชาวบ้าน ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว จากในพื้นที่ชุมชนท่องเที่ยวล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก จังหวัดราชบุรี ชุมชนพุ่น้ำร้อนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี และชุมชนป่าละอู จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่ละ 10 คน รวมทั้งหมด

50 คน โดยการคัดเลือกพื้นที่ชุมชนที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคตะวันตก ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ปัจจัยการท่องเที่ยว 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) การเข้าถึง 2) สิ่งอำนวยความสะดวก 3) ที่พัก 4) จุดดึงดูดใจ และ 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว นำไปสู่งการทำวิจัยในพื้นที่เป้าหมายดังกล่าว (ประพนธ์ เล็กสุมา และคณะ, 2562)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างประเด็นทางด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพใน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 3) มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว 4) มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว และ 5) มิติคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ตามประเด็นข้อคำถามจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการสร้างประเด็นหลักในการวิเคราะห์ (Thematic analysis) ซึ่งประเด็นหลักในการวิเคราะห์เหล่านี้ จะอยู่บนพื้นฐานกรอบการวิจัย

ผลการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ศึกษาถึงศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสู่การพัฒนาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก ได้แก่ 1) มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2) มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 3) มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว 4) มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว และ 5) มิติคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว จะเป็นการศึกษาสิ่งที่มีและสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า

ซึ่งได้ผลการศึกษาตามพื้นที่การศึกษา 5 พื้นที่ ดังนี้

1. ชุมชนท่องเที่ยวล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม

มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีกิจกรรมที่สามารถดึงดูดใจถึง 6 กิจกรรม คือ 1) นั่งเรือชมวิถีชีวิตริมคลองมหาสวัสดิ์ 2) พายเรือเก็บดอกบัวที่นาบัวลุ่มแจ่ม 3) นั่งรถอีแต็กชมสวนผลไม้ 4) การทดลองทำข้าวตัง 5) ชิมผักข้าวแปรรูป และ 6) ชมสวนกล้วยไม้ มีเจ้าหน้าที่ หรือเจ้าบ้านในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอยู่ทุกช่วงเวลา แต่เนื่องจากพื้นที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจึงทำให้การดูแลด้านความสะอาดยังไม่ดีพอ จึงพบเห็นขยะได้บางบริเวณ แต่การเดินทางสะดวกสบาย ใกล้กรุงเทพ มีที่จอดรถกว้างขวาง และอีกทั้งยังสามารถไปท่องเที่ยวต่อได้อีกในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น อำเภอนครชัยศรี เป็นต้น

มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีมาตรการความปลอดภัยที่ดี มีเจ้าหน้าที่ที่ได้เข้ารับการอบรมอย่างน้อย 1 คน ประจำอยู่ที่จุดท่องเที่ยว และยังมีบุคลากรที่มีความรู้ด้านการปฐมพยาบาล มีอุปกรณ์ขั้นพื้นฐานที่ครบครัน มีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยที่อยู่ในสภาพใช้งานได้และมีจำนวนเพียงพอ และได้รับการตรวจสอบความปลอดภัยโดยช่างผู้เชี่ยวชาญปีละหนึ่งครั้ง มีมาตรฐานปลอดภัยพื้นฐานที่ครบครันและพร้อมใช้งาน เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว มีการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ มีอาหารและเครื่องดื่มที่สะอาดพร้อมรองรับนักท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวมีที่พักที่เปิดให้บริการ

แต่ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการที่พักใกล้เคียง และนักท่องเที่ยวนิยมใช้บริการล่องเรือในการเยี่ยมชมสถานที่

มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว การจัดตั้งกลุ่มในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีแผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจนเพื่อเป็นประโยชน์ ต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว จัดตั้งศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจน และมีเจ้าหน้าที่ประจำ มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ เป็นต้น ชุมชนช่วยกันในการรักษาความสะอาด มีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมถึงมีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม และมีการควบคุม มีการจัดการด้านขยะมูลฝอยดี การจัดเก็บ กำจัด และมีภาชนะรองรับขยะเป็นอย่างดี และสามารถจัดการให้พื้นที่สะอาดเรียบร้อยได้เกือบตลอดเวลา มีการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้จากคนขับเรือ หรือเจ้าของจุดท่องเที่ยว

มิติคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ เช่น มีจำนวนห้องสุขาเพียงพอสำหรับผู้ใช้บริการ และน้ำที่ใช้เป็นน้ำสะอาด มีการจัดการด้านความปลอดภัยที่ดี รวมไปถึงการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านกำจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง

2. ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตักถัก จังหวัดราชบุรี

มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตักถัก จังหวัดราชบุรีเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดและในปีที่ผ่านมายังเป็นที่ยังรู้จักเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และ ชาวต่างชาติ ซึ่งคนในชุมชนต่างช่วยกันอนุรักษ์ฟื้นฟูตลาดให้คงอยู่ในสภาพดี สะอาด และร่วมกันสร้างกิจกรรมในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวดำเนินสะดวกตามริมฝั่งแม่น้ำ หรือให้

นักท่องเที่ยวชิมอาหารพื้นบ้านที่มีความอร่อยและแปลก ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตักถัก ไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลประจำ เนื่องจากเป็นการจัดการเองของแต่ละคนชุมชน จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ และยังคงเอกลักษณ์ของชุมชนเก่าแก่เอาไว้

มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว มีระบบรักษาความปลอดภัยแต่ควรปรับปรุง ในเรื่องของบุคลากรดูแลด้านการปฐมพยาบาล ที่ต้องผ่านการอบรมด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยอยู่ในสภาพใช้งานได้และมีจำนวนเพียงพอ

มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ห้องน้ำและห้องสุขา ที่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เพิ่งได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาอีกครั้ง และชาวบ้านหรือคนในชุมชนอยู่กันแบบเรียบง่าย มีความพร้อมในเรื่องของอาหาร มีเพียงพอต่อความต้องการ ที่พักในพื้นที่มีเพียง 1 แห่ง แต่บริเวณโดยรอบพื้นที่มีที่พักเอกชนให้เลือกมากมาย การให้บริการของมัคคุเทศก์เป็นคนในท้องถิ่น แต่ต้องติดต่อล่วงหน้า นั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาท่องเที่ยวนิยมล่องเรือเพื่อชมวิถีชีวิตริมคลองชาวดำเนินสะดวกที่อยู่ใกล้เคียงมากกว่า

มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว การจัดตั้งองค์กรสำหรับบริหารจัดการการท่องเที่ยวแต่ คนในพื้นที่ยังรับรู้ไม่ทั่วถึง และชุมชนยังขาดการประชาสัมพันธ์ แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จัก ยังไม่มีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่เป็นทางการ ในเรื่องมาตรการป้องกันผลกระทบต่อน้ำที่เปราะบาง ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตักถัก มีป้ายประชาสัมพันธ์ และการจัดสร้างสิ่งก่อสร้างเพื่อป้องกันสภาพแวดล้อม มีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมถึงมีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม และมีการควบคุมให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้องก่อนระบายน้ำลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ มีการจัดการด้านขยะมูลฝอยดี

การจัดเก็บกำจัดและภาชนะรองรับขยะเป็นอย่างดี ชุมชนมีรายได้จากการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นที่ยอมรับของชุมชน

มิติคูณค่าของแหล่งท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ยังไม่ได้เกณฑ์มาตรฐานทางการท่องเที่ยว ในด้านการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ แต่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดการด้านการจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง

3. ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี

มิติคูณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี มีชื่อเสียงในระดับภาค ซึ่งมีนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ หรือบางคณะติดต่อมาเพื่อการศึกษาฐานการจัดการการท่องเที่ยว ในชุมชนหนองโรงในแต่ละเดือนมีปริมาณนักท่องเที่ยวมากกว่า 2,000 คน อีกทั้งชุมชนหนองโรงยังมีความหลากหลายทางกายภาพ เช่น ป่าไม้ ดิน และน้ำ โดยมีกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวถึง 5 กิจกรรม คือ 1) นั่งรถอีแต๊กเข้าป่าชุมชนเพื่อชมสมุนไพรนานาชนิด 2) การถักแหวนด้วยเถาวัลย์ 3) ร่วมกิจกรรมปลูกต้นกล้า 4) ชมสาธิตการทำข้าวเกรียบสาหร่ายสมุนไพร และ 5) ชมการสาธิตการทำแคบหมูไร้มัน ชุมชนหนองโรงมีเจ้าหน้าที่หรือพนักงานที่คอยให้บริการกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวได้รับการจัดการด้านภูมิทัศน์ที่สวยงาม สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพพื้นที่เกือบทั้งหมด และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และคงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

มิติคูณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยโดยเป็น อาสาสมัคร เป็นชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ ที่คอยเฝ้าระวังอันตรายที่เกิดขึ้น เช่น ไฟที่จะไหม้ในป่าชุมชน มีอุปกรณ์รักษาพยาบาลพื้นฐานอยู่ตามจุดท่องเที่ยว เช่น ยาแก้ปวด ยาต้ม และสมาชิกได้รับการอบรมด้านการปฐมพยาบาลจาก

หน่วยงานต่างๆ ประมาณปีละ 1 ครั้ง โต๊ะเก้าอี้ได้รับการดูแลจากสมาชิกในชุมชน และได้รับความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรงในเรื่องงบประมาณ ระบบการสื่อสารใช้โทรศัพท์ส่วนตัวในการติดต่อสื่อสารเรื่องต่างๆ

มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว มีการจัดทำแพ็คเกจ (Package) ท่องเที่ยวชุมชน โดยมีราคาตามจำนวนคน ซึ่งโปรแกรมหลักคือ การท่องเที่ยวป่าชุมชนเพื่อเรียนรู้ มีห้องน้ำไว้บริการที่ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นจุดหลัก และจุดอื่นๆ คือตามจุดท่องเที่ยว โดยยานพาหนะหลัก คือ รถอีแต๊ก เป็นรถท้องถิ่นของชุมชนนำมาดัดแปลง เป็นรถนำเที่ยวทำให้มีเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งยังมีการติดป้าย แนะนำจุดท่องเที่ยว ไว้ให้นักท่องเที่ยวได้อ่านอีกด้วย

มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว ได้มีการตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมาเพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นไปอย่างราบรื่น มีแผนผังการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในด้านมาตรการป้องกันผลกระทบต่อพื้นที่เปราะบาง ทางชุมชนได้มีการทำป้ายบอกกฎระเบียบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ และพื้นที่ความเสี่ยง การทำรั้วป้องกันการลักลอบตัดไม้ การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความสำคัญแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ร่วมลงมือทำ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม

มิติคูณค่าของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะแต่ขาดห้องอาบน้ำ/ห้องสุขาสำหรับผู้พิการหรือผู้สูงอายุโดยเฉพาะในด้านการจัดการด้านความปลอดภัย แหล่งท่องเที่ยวขาดระบบป้องกัน และระบบเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพและพร้อมที่

จะใช้งาน แต่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี คือ มีการจัดการด้านกำจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง

4. ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี

มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยมีนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อเดือนค่อนข้างมาก คนในชุมชนช่วยกันจัดให้มีความสมบูรณ์ทางกายภาพที่ดี และมีกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวถึง 6 กิจกรรมคือ 1) กิจกรรมแช่ตัวด้วยน้ำแร่ที่ได้มาจากน้ำพุร้อน 2) แช่เท้าเพื่อผ่อนคลายความเครียด 3) นวดแผนไทยเพื่อผ่อนคลาย 4) กิจกรรมนั่งรถขับเคลื่อน 4 ล้อไปชมน้ำตกแม่กระดังลา 5) เลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง ทางชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี มีการตั้งคณะกรรมการ เพื่อดูแลจัดการด้านการท่องเที่ยว มีการจัดภูมิทัศน์ที่สวยงาม และอีกทั้งยังมีทางเข้าถึงได้สะดวกสบาย เชื่อมโยงการท่องเที่ยวที่หลากหลาย

มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยเป็นอาสาสมัครในช่วงเวลาที่มีนักท่องเที่ยวมาก เช่น ช่วงเทศกาล หรือช่วงวันหยุดยาว มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรในด้านความปลอดภัย การรักษายาบาลเบื้องต้น เพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉิน

มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ชุมชนหนองหญ้าปล้องมีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวได้พอสมควร มีการจัดห้องน้ำ-ห้องสุขา แบ่งแยกเป็นสัดส่วน และได้จัดแบ่งห้องสำหรับผู้สูงอายุ และคนพิการไว้ด้วย ส่วนมัคคุเทศก์กำลังพัฒนาเยาวชนในพื้นที่ ในการเป็นมัคคุเทศก์น้อย เพื่อส่งเสริมการมีรายได้ของเยาวชน อีกทั้งยังมียานพาหนะไว้คอยบริการ ทั้งการนำชมน้ำตก การพาขึ้นไปยังจุดกำเนิดน้ำพุร้อน เป็นต้น ด้านอาหาร

และเครื่องดื่ม มีร้านขายอาหารให้บริการจำนวน 3-4 ร้าน ซึ่งมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการท่องเที่ยวขึ้นมาแบบเป็นรูปธรรมเพื่อบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มั่นคง และยั่งยืน ทางชุมชนต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป อีกทั้งยังจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นอาสาสมัคร แวะเวียนกันมา ผู้ประกอบการในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ในด้านการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้ง กิจกรรมท่องเที่ยว เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

มิติคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการด้านความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และมีการจัดการด้านความปลอดภัยที่ได้รับมาตรฐาน อีกทั้งยังมีการจัดการสิ่งแวดล้อม มีการจัดการด้านกำจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้านต่างๆ และไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว

5. ชุมชน ห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

มิติคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่มีชื่อเสียงในระดับชาติ เนื่องจากมีชาวต่างชาติและชาวไทยนิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และนักท่องเที่ยวที่มาต่างมีความพึงพอใจกับแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากป่าและแหล่งน้ำยังมีความสมบูรณ์ดี อีกทั้งยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เลือกทำมากมาย เช่น 1) ท่องเที่ยวน้ำตกป่าละอู 2) ชมฟาร์มโคนม 3) ชมสวนทุเรียนป่าละอู (เฉพาะช่วงเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม) 4) ชมการทอผ้าของชาวไทยภูเขา และ 5) ชมการแสดงวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง การบริการของเจ้าหน้าที่ทั้งเจ้าหน้าที่อุทยาน

แห่งชาติ และเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ห้วยสัตว์ใหญ่ มีความช่วยเหลือเอาใจใส่นักท่องเที่ยวดี และแหล่งท่องเที่ยวสามารถเชื่อมโยงไปยังสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ได้อีกอย่างน้อย 5 แห่ง

มิติความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใน การดูแลของอุทยานแห่งชาติป่าละอู ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ ที่ได้รับการอบรมอย่างดี ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการปฐม พยาบาล มาคอยช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในเวลาเกิด เหตุฉุกเฉิน แต่การจัดการอบรมให้กับคนในชุมชนหรือคน ในพื้นที่ เพื่อเรียนรู้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นอย่างถูกต้อง

มิติปัจจัยพื้นฐานทางการท่องเที่ยว มีระบบ สาธารณูปโภคพื้นฐานทุกประเภทที่มีคุณภาพดีมาก เพียงพอด้านนักท่องเที่ยวในบางช่วงเวลา มีห้องน้ำสะอาด แยกเป็นชาย – และหญิง แต่ยังไม่มีเพียงพอต่อจำนวน นักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล หรือช่วงวันหยุดยาว มีที่ จอดรถคอยบริการทั้งรถใหญ่และรถยนต์ส่วนตัว ในด้าน การบริการที่พึงพอใจอยู่โดยรอบ แต่นักท่องเที่ยวนิยมไปพัก ในตัวเมืองหัวหิน

มิติการบริหารจัดการท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ คอยดูแลแหล่งท่องเที่ยวโดยเจ้าหน้าที่ เป็นเจ้าหน้าที่จาก กรมอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน แล ได้รับการดูแลหลัก จากองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ เป็นต้น อีกทั้งพื้นที่ยังมีการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง รวมทั้ง มีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสม และมีการควบคุมให้ ผู้ประกอบการ ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง มีการจัดการ ด้านขยะมูลฝอยดี การจัดเก็บ กำจัดและภาชนะรองรับ ขยะเป็นอย่างดี ด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวใช้ป้าย สัญลักษณ์ในการให้ความรู้ และระเบียบข้อห้ามของ

พื้นที่ตามความเหมาะสมของพื้นที่ มีการบริหารจัดการ การท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น โดยมีตัวแทนของแต่ละ หมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

มิติคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดการด้าน ความสะอาดอย่างถูกสุขลักษณะ และจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นสำหรับการป้องกันอันตรายกับผู้ใช้บริการ อันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ ในด้านการจัดการความ ปลอดภัย ยังขาดระบบป้องกัน และระบบเตือนภัยที่มี ประสิทธิภาพและพร้อมที่จะใช้งาน และในด้านการ จัดการด้านสิ่งแวดล้อม แหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการด้าน กำจัดของเสียต่างๆ อย่างถูกต้อง ไม่ก่อให้เกิดมลพิษด้าน ต่างๆ ต่อแหล่งน้ำพริ้นธรรมชาติและพื้นที่โดยรอบ และ ไม่รบกวนกิจกรรมการท่องเที่ยว

อภิปรายผล

ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม เป็น รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ประยุกต์ใช้ผลิตภัณฑ์ ทางการเกษตรที่มีในชุมชนเป็นเอกลักษณ์ทางการ ท่องเที่ยว สามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะคือ 1) แหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจิตใจ ประกอบด้วย วัดสุวรรณาราม สวนกล้วยไม้ เป็นสถานที่ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลาย จิตใจสงบ ส่งผลต่อสุขภาพจิตที่ดีของนักท่องเที่ยว และ 2) แหล่งท่องเที่ยวสุขภาพกาย ประกอบด้วย นาบัว ลุงแจ่ม บ้านพักข้าว สวนผลไม้ลุงบุญเลิศ บ้านศาลาติน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวมุ่งเน้นทรัพยากรเชิงเกษตรที่มี อยู่ในพื้นที่เป็นหลัก โดยประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาและการ แปรรูปผลิตภัณฑ์ในพื้นที่เป็นผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพ สำหรับนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาตทิพย์ ขาวผ่องอำไพ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ (2553) ได้ เสนอว่า ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว เชิงเกษตรที่สำคัญ มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากร

การเกษตร สวนผลไม้ ผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ และมีการท่องเที่ยวชมคลอง รวมถึง มีการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์การเกษตรไปสู่ผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพ นำไปสู่การผลักดันให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวเกิดความตระหนักในการรักษาสุขภาพมากขึ้น

ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก จังหวัดราชบุรี เป็นรูปแบบการท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชนที่ประยุกต์ทรัพยากรในพื้นที่และผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างสรรค์เพื่อกิจกรรมและผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพจิตใจ ประกอบด้วย วัดเจริญสุขาราม ศาลเจ้าติลื้อย ศาลเจ้าแม่ทับทิม และมีกิจกรรมเชิงสุขภาพ ประกอบด้วย การรับประทานอาหารเช้าสุขภาพ การเดินชมวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ และมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวไปสู่ตลาดน้ำดำเนินด้วยเส้นทางน้ำ เพื่อสร้างจุดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของ ยุพิน อุ่นแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล (2560) ที่ได้ศึกษาถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่เน้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมระหว่างนักท่องเที่ยว และคนในชุมชนได้รับประสบการณ์ผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดจนทดลองการใช้ชีวิตตามวิถีชีวิตของชุมชนคำนึงถึงความโดดเด่นทางวิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนและหรือสภาพทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ที่ประยุกต์ใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติเพื่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ โดยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ น้ำตกป่าละอู ต้นทุเรียนพระราชทานจากสมเด็จพระเจ้า และช้างป่าจำนวนมาก รวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในพื้นที่คือ หมู่บ้านปากาเกะอู นอกจากนั้นมีฟาร์มโคนมซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพที่สำคัญได้รับพระราชทานอาชีพ

จากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุานิดา ทองมาแก้ว และคณะ (2560) ได้เสนอว่า ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ เป็นชุมชนที่อุดมสมบูรณ์ด้วยป่านานาชนิด มีผู้อาศัย 3 เชื้อสายได้แก่ กระเหรี่ยง กระห่วย และไทย มีที่พักให้บริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยว เช่น เขาทุ่งเขาร่ม เขาหีบ น้ำตก มีประเพณี และวัฒนธรรมของคนพื้นถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เช่น ประเพณีไหว้พระจันทร์ ประเพณีทำขวัญข้าว วิถีทอผ้าด้วยกี่เอว เป็นต้นซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ พุน้ำร้อนธรรมชาติ สิ้นคำเกษตรพื้นบ้าน และศูนย์นวดผ่อนคลายเพื่อสุขภาพ ซึ่งชุมชนหนองหญ้าปล้องมีความโดดเด่นเรื่องกิจกรรมเชิงสุขภาพ มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกบุคลากรที่มีความรู้ เชิงสุขภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สอดคล้องกับ ปิณฑา ตันติเวชกุล (2546) ได้เสนอว่าการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health promotion tourism) เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการเรียนรู้วิถีชีวิตและพักผ่อนหย่อนใจ โดยแบ่งเวลาจากการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมาทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในที่พักผ่อนหรือสถานที่พักผ่อนอย่างถูกวิธีตามหลักวิชาการและมีคุณภาพมาตรฐานอย่างแท้จริง เช่น การนวด/อบ/ประคบสมุนไพร การบริการสูดอบบำบัด (Aroma therapy) และวารีบำบัด (Water therapy) การอาบน้ำแร่หรือน้ำพุร้อน การฝึกกายบริหารท่าฤๅษีดัดตน การฝึกปฏิบัติสมาธิแนวพุทธศาสนา การบริการอาหาร

และเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ และอื่นๆ โดยทั่วไป จึงมักนิยมการเดินทางไปท่องเที่ยว ในชนบทต่างจังหวัด ที่มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงาม โดยจัดโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพที่หลากหลายบรรจุไว้ในโปรแกรมการท่องเที่ยวด้วย และเลือกพักแรมในสถานที่พักตากอากาศประเภทโรงแรม หรือรีสอร์ทที่มีศูนย์สุขภาพหรือศูนย์กีฬาให้บริการส่งเสริมสุขภาพที่มีมาตรฐานคุณภาพอย่างแท้จริง เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในสถานที่พักแรมนั้นๆ จัดไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ดังนั้นในการให้บริการดังกล่าวแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และ ผู้ให้บริการจึงต้องดำเนินการพัฒนาบริการ จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและได้มาตรฐานคุณภาพที่เหมาะสม การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพจึงถือเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับการนิยมแพร่หลายเป็นอย่างมาก และมีประโยชน์ในการสร้างจิตสำนึกต่อการส่งเสริมสุขภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักท่องเที่ยวรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปในตัวอีกด้วย

ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นรูปการท่องเที่ยวชุมชน ที่ประยุกต์ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อผลิตภัณฑ์เชิงสุขภาพ เช่น ชุดอาหารท้องถิ่นเชิงสุขภาพ เป็นต้น และยังมีกิจกรรมการนวดเชิงสุขภาพด้วยบุคลากรภายในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีความโดดเด่นในเรื่องของศูนย์การเรียนรู้ป่าชุมชน สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมการเที่ยวชุมชนและกิจกรรมเชิงสุขภาพในพื้นที่ด้วยการบริหารจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของวิราสิริ วีศิริวิ และคณะ (2558) ที่ได้ศึกษาความเป็นไปได้การจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่ามีความเป็นไปได้ โดยการสร้างกิจกรรมเชิงสุขภาพ เช่น การนวด การอบสมุนไพร การนวดแผนโบราณ อาหารเชิงสุขภาพ โดย

การบูรณาการกับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ โดยการขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านการประสานงานภาครัฐและเอกชนร่วมกันวางแผนการดำเนินการและพัฒนา

สรุปผลการวิจัย

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย มีจำนวน 5 พื้นที่ที่มีศักยภาพเพียงพอสำหรับรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ คือ 1) ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม 2) ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ ประจวบคีรีขันธ์ 3) ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี 4) ชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี และ 5) ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก จังหวัดราชบุรี ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวเหล่านี้มีศักยภาพเพียงพอที่จะรองรับ และสามารถพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ ได้อีก เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่า และมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศที่มีจุดหมายในการเดินทางมาท่องเที่ยวได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยอาศัยความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติ และควมมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถรองรับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ 3 รูปแบบ คือ 1) แบบครึ่งวัน (Half-day trip) 2) แบบหนึ่งวัน (One day trip) และ 3) แบบสองวันหนึ่งคืน (Two days one night)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

เนื่องจากศักยภาพการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งทั้ง 5 แหล่งพื้นที่ ในภูมิภาคตะวันตก มีความแตกต่างกัน จึงทำให้กิจกรรมท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวแตกต่างกัน จึงควรพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสมตามบริบทพื้นที่ ได้แก่ ชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นชุมชนที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าว มีเอกลักษณ์ด้านการเกษตรเป็นสำคัญ แต่สามารถสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และอาหารได้ ชุมชนหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อย่างเห็นได้ชัดเจน คือ มีน้ำร้อนธรรมชาติเป็นเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยว ชุมชนห้วยสัตว์ใหญ่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวการผจญภัย และรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างเช่น การเที่ยวน้ำตกป่าละอู เพื่อการบำบัดสุขภาพจิตใจ ชุมชนตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก จังหวัดราชบุรี เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่รับการฟื้นฟูใหม่ ซึ่งแต่เดิมเคยรุ่งเรืองในอดีตจึงควรพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงวิถีชีวิต และเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวหลัก เช่น ตลาดน้ำดำเนินสะดวก และตลาดน้ำอัมพวา เป็นต้น ส่วนชุมชนหนองโรง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ ด้านการทำสมุนไพร จึงควรศึกษาถึงการนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาเน้นการศึกษาตัวแหล่งพื้นที่ที่มีความพร้อมและศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จึงควรทำการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติม รวมถึงการจัดทำโมเดลพื้นที่ต้นแบบในด้านรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในแต่ละพื้นที่
2. ควรทำการศึกษาในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างยั่งยืน เพื่อให้ได้พื้นที่ต้นแบบทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างเป็นรูปธรรม
3. ในการศึกษาเน้นการเก็บข้อมูลจากผู้ส่วนเกี่ยวข้อง ควรมีการศึกษาเพิ่มในเรื่องของความพึงพอใจหรือความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (2562). รายงานการวิจัยเรื่อง รายงานผลการวิจัยและสำรวจข้อมูลด้านบริการสุขภาพและบริการเพื่อส่งเสริมสุขภาพของไทย ประกอบการจัดทำศูนย์ข้อมูลรองรับนโยบาย Medical Hub (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: กองสุขภาพระหว่างประเทศ กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563, 22 มกราคม). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนธันวาคม 2562. สืบค้นจาก <https://bit.ly/34mx0JQ>
- ฐานิตา ทองมาแก้ว, อมรรัตน์ ช่วยศรี, รัชภูมิ จินะ, อัศมาพร กว้างสวาสดี และนพดล สายคติกรณ์. (2560). การประชาสัมพันธ์เว็บไซต์แบกเบ้เที่ยวป่าละอู ด้วยสื่ออินโฟกราฟฟิค. *The ASEAN Undergraduate Conference in Computing (AUC2)*, 5(1), 130-136.
- ธารทิพย์ ขาวผ่องอำไพ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ. (2553). ผลที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีต่อสุขภาวะทางสังคมของคนในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารศิลปศึกษาสาครวิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 1(2), 100-113.
- ปัทมิตา ตันติเวชกุล. (2546). การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 22(11), 29-41.
- ประพนธ์ เล็กสุมา และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 14(49), 20-30.

- ยุพิน ชุ่นแก้ว และโชคชัย สุเวชวัฒนกุล. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(1), 1-15.
- วิราสิริ วีวีร์สิริ และคณะ. (2558). ความเป็นไปได้และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 9(2), 210-218.
- ศูนย์ข้อมูลความรู้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. (2555, 17 ธันวาคม). ภาพรวมการเปิดเสรีด้านการค้าขายของกับ AEC ที่มีผลกระทบต่อไทย. สืบค้นจาก <http://www.thai-aec.com/32>
- สมบัติ กาญจนกิจ และคณะ. (2561). การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย. *เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา*, 17(187), 15-27.
- Cai, L.A. (2002). Cooperative Branding for rural destinations. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 720-742.